

Primljeno: 15. veljače 2001.

Pravopis u diskrepanciji

Sažetak

Polemike oko hrvatskog pravopisa nisu utemeljene na nekom fundamentalnome znanstvenome sporu. Njihov intenzitet ukazuje na širi proces koji se odvijao unutar hrvatskoga jezika, a koji je povezan s novim društvenopolitičkim okolnostima. Jezik kao institucija i simbol identifikacije nužno je podložan promjeni, a posebno je osjetljiv na društvene utjecaje. Hrvatski jezik svojim razvojem to posebno dobro pokazuje, jer je politički utjecaj na njegov pravopis kroz povijest evidentan, a današnje stanje je samo posljedica dugog procesa. Hrvatska pravopisna tradicija je nekonzistentna i konzekventno tome radovi autora koji se na nju pozivaju kao na načelo trpe od nedosljednosti.

Ključne riječi: *institucija jezika, jezik, pravopis, pravopisna tradicija, "rashrvaćenje jezika"*

 Rasprave oko hrvatskog pravopisa i pravopisne norme bile su jedna od glavnih tema krajem 2000. i početkom 2001. Naoko banalan problem normiranja izvjesnog broja pravopisnih rješenja javnost je upoznala na način koji je uvelike otežao njegovo rješavanje. Polemike između autora dvaju pravopisa o kojima je ovdje riječ (s jedne strane Stjepan Babić i Milan Moguš uz pokojnog Božidara Finku i recenzenta Dalibora Brozovića te s druge Josip Silić i pokojni Vladimir Anić) ubrzo su poprimile političke i ideološke konotacije pri čemu su od jednog dijela javnosti Babić, Finka, Moguš i Brozović optuživani za težnju za povratkom na tzv. *korienski* pravopis koji je bio na snazi za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, a Anić i Silić za jugonostalgiju. Sve to zamaglilo je pravi problem koji je zapravo neznatan, s obzirom da se te dvije verzije pravopisa razlikuju u svega nekoliko rješenja, pri čemu su najčešće istaknuti problemi pisanja refleksa *jata*¹ (e) iza pokrivenog r, odvojeno ili sastavljeno pisanje negacije skraćenog oblika glagola htjeti i gubljenje okluziva² d i t ispred c, a postoji još nekoliko nepodudarnosti koje u javnosti nisu iznošene niti problematizirane.

Polemike vođene u dnevnom i tjednom tisku između autora (najčešće Babića i Silića) uključivale su navođenje "mračnih mjesta" iz ranije biografije onog drugog, optužbe za promoviranje srpskohrvatskog jezika, brojanje srbizama i slične izjave koje sa strukom imaju tek marginalne veze. Cijeli problem dodatno je otežala činjenica da bi jedan od tih pravopisa trebao biti normativan za izvođenje nastave hrvatskoga jezika u školama, što za sobom povlači očite privilegije zbog toga što bi onaj izabrani doživio puno bolji tržišni rezultat, a dalekosežni utjecaji su takvi da bi nove generacije, obrazovane po dotičnom pravopisu, s vremenom izabranu normu i nametnule.

Problematika hrvatskog pravopisnog standarda kroz povijest jedno je od najturbulentnijih mjesta našeg jezikoslovlja, a ovdje ću je pokušati iznijeti u najkraćim crtama, jer smatram kako je potrebno pružiti uvid u tradiciju hrvatskog pravopisa budući da će ona kasnije često biti spominjana i

¹ *jat* se u hrvatskom jeziku reflektirao kao *ije*, *je*, *e* ili *i*

² zapornici ili okluzivi su glasovi koji nastaju spajanjem govornih organa tj. zatvaranjem usta dok traje izdisajni pritisak nakon čega se struji zraka oslobodi prolaz, a time nastaje eksplozivni glas (p,t,k,b,d,g)

problematizirana. Od vremena kad je latinička grafija prevladala pa sve do prošlog stoljeća u hrvatskom književnom jeziku postojala je izrazita heterogenost, pod utjecajem latinskih, talijanskih i mađarskih grafijskih rješenja. Već u tom razdoblju neki autori pokušali su stvoriti određene pravopisne norme, ali nijedno rješenje nije se nametnulo kao dominantno. Ipak, u šesnaestom stoljeću se počinju nazirati neki trendovi koji su ostvarili dalekosežan utjecaj, kao što je uvođenje dijakritičkih znakova. To još uvijek nije značilo normiranje, a postojalo je više paralelnih grafijskih sustava, ovisno o autorima i njihovom geografskom porijeklu. Takvo stanje dočekalo je i devetnaesto stoljeće, u kojem se ipak dogodio pomak prema ujednačenju hrvatskog književnog jezika. Važnu ulogu odigrao je u svemu tome ilirski pokret, koji je u svojem programu ionako imao ujedinjenje Hrvata, pa je logična posljedica bila i težnja k jedinstvenome jeziku. U tom periodu afirmira se novoštokavština kao osnova standardnog jezika, iako je druga polovica devetnaestog stoljeća obilježena tzv "borbom filoloških škola", zagrebačke, riječke i zadarske, kojima su se kasnije pridružili i "vukovci". Pobjedu u toj borbi odnose ovi zadnji, i to pravopisom Ivana Broza i gramatikom Tome Maretića, jezikoslovnim djelima koja su doživjela širu prihvaćenost i za koje se može reći da su standardizirala književni jezik. Kao osnovu svog pravopisa, Broza je uzeo Dragutin Boranić, koji svoj "Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika" objavljuje 1921., a jedno od kasnijih izdanja tog djela navode Babić i suradnici kao najvažniji utjecaj na njihov "Londonac". Godine 1929. izlazi "Pravopis srpskohrvatskoga jezika" srpskog jezikoslovca Aleksandra Belića, poznat još i kao "oktroirani pravopis" koji vrijedi do 1939. i Banovine Hrvatske, kada se vraća Boranić. Za vrijeme Nezavisne države Hrvatske uvodi se morfonološki ("korienski") pravopis, a nakon rata opet Boranić, koji je vrijedio sve do tzv. "Novosadskog dogovora" kojim se pokušalo što više približiti hrvatski i srpski jezik, pogotovo uvođenjem leksičkog sadržaja koji hrvatskome jeziku nije bio svojstven.

Godine 1971. izlazi "Hrvatski pravopis" Babića, Finke i Moguša koji je zabranjen, naklada mu je uništena, a konačno je izašao u fototipskom izdanju u Londonu, zbog čega ga zovu "Londoncem". Prvo pravo izdanje izašlo je 1990. kao pretisak, a kasnije je doživio još nekoliko izdanja, pa tako i zadnje, peto, koje je izazvalo mnoge kontroverze.

Godine 1986. Silić i Anić izdaju svoj "Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika", a upravo u vrijeme nastajanja ovog članka očekuje se izlaženje njihovog novog pravopisa.

Od 1994. nadalje je kao norma prihvaćeno drugo izdanje pravopisa Babića i suradnika, koje je na spornim mjestima sadržavalo dvojna rješenja, koja se novim, petim izdanjem nastoje ukinuti u korist onih koja su nova u odnosu na prvo izdanje. Jedan od najvažnijih argumenata Stjepana Babića bio je taj da se ukidanjem dvojnih rješenja, nakon izvjesnog prijelaznog perioda, pravopis vraća tradiciji koja je prekinuta 1960. tzv. "Novosadskim pravopisom" i da je to ustvari povratak na staro stanje, ono koje bi postojalo i danas da tog pravopisa nije bilo. Pritom kritičare optužuje da im je važniji komoditet i navika od tradicije. Ipak, treba obratiti pažnju na jednu banalnu činjenicu koja evidentno narušava njegovu koncepciju: tog pravopisa je ipak bilo, on je utjecao na hrvatski književni jezik i oblikovao ga i to stanje se ne može jednostavno izbrisati i zaboraviti. Od 1960. do 2001. prošlo je četrdesetak godina tokom kojih je jedan utjecaj ostavio trag, donekle je usvojen i primjenjuje se, što je vrlo lako dokazati. Velika većina dnevnih i tjednih tiskovina, dakle onih medija koji formiraju javnost i koji su najčitaniji, koriste velik dio rješenja koja Babić i suradnici pokušavaju ukinuti. Ona se također koriste u stručnoj literaturi i u pisanoj komunikaciji uopće u puno većem opsegu nego što se koriste alternativna rješenja ponuđena u "Hrvatskome pravopisu". Martinet, na primjer, ističe kako nijedna institucija, pa tako ni jezik, nije unaprijed zadana, nego je rezultat života u društvu (Martinet, 1982:7). Tu se ne radi o bilo kakvom komoditetu, nego o realnosti iz koje je očito da bi uvođenje rješenja koja nude Babić, Finka i Moguš bilo negiranje ili u najmanju ruku pokušaj korekcije postojećeg stanja. Takve intervencije nemaju samo kabinetski karakter bez važnosti za širu javnost, nego su upravo toj javnosti i namijenjene i zbog toga treba biti posebno pažljiv kada ih se uvodi, jer "dobar je onaj pravopis koji služi pripadnicima jezične zajednice što duže i mijenja se što manje" (Opačić, 2001.). Period privikavanja na nove pravopisne uvjete jamačno bi rezultirao konfuzijom i smanjenom razinom pismenosti (u onom smislu u kojem je pismenost sukladnost s postojećom pravopisnom normom), a vjerojatno i otporom koji je već sad prisutan u dijelu javnosti.

Posebno je zanimljivo pratiti pisanje Babića i suradnika kroz razna izdanja pravopisa i drugih publikacija koje su ti autori izdali. U pretisku prvog izdanja "Hrvatskoga pravopisa" iz 1971. godine

poznatijeg pod imenom "Londonac" ove grupe autora govori se o tome da se treba držati načela koja "traže da hrvatski pravopis obuhvati hrvatsku pravopisnu i jezičnu tradiciju i praksu, ali da se što manje mijenja prema dosadašnjim pravopisnim navikama kako korisnici ne bi imali većih, a nepotrebnih poteškoća u savladavanju promjena" (Babić et alii, 1990.). To izdanje sadrži ona rješenja koja se danas, u petom izdanju, nastoje ukinuti. Stoga se postavlja pitanje kako to da rješenja koja su nastala u relativno kratkom roku od onoga što autori danas zovu nasilnim prekidom hrvatske tradicije i koja je, prema tome, bila bliža sjećanju nego danas budu ona koja se danas nastoje ukinuti zbog neslaganja s tom istom tradicijom (pa se tako koristi npr. "reci" umjesto "retci", "pogreška" umjesto "pogrješka" i "neću" umjesto "ne ću"). U pretisku koji je objavljen 1990. i dalje se inzistira na tim rješenjima iako su dodana poglavlja "Pogovor", "Objašnjenja" te "Ispravci i promjene" u kojima i dalje već uobičajeni oblici ne samo da nisu ispravljani, već se, dapače, na nekim mjestima eksplicitno koriste, kao npr. "reci" umjesto "retci". U to vrijeme eventualni pritisak na autore sličan onome kakav su doživjeli 1971. kad je to izdanje pravopisa zabranjeno više nije postojao i na ispravke se bez problema moglo ukazati. Pitanje je zašto se to nije dogodilo već onda.

U izdanjima koja su slijedila dolazi do uvođenja dvojnih rješenja ne bi li se uspostavila neka vrsta prijelaznog perioda tokom kojeg bi se javnost postupno navikavala na odbacivanje starog i uvođenje novog stanja. Takva intervencija prihvaćena je u vrlo ograničenom opsegu i, kao što smo već istaknuli, većina pisane komunikacije i dalje se odvija mimo nastojanja Babića i suradnika.

Kabinetški karakter promjena očituje se i u izjavi akademika Babića koja glasi: "Svima nam mora biti razumljivo nastojanje da hrvatski književni jezik sačuva što više svojih osobina, a ako su donedavno bile rashvaćivane, da im se dade ono mjesto koje bi imale da toga rashvaćivanja nije bilo, a to znači i da vrati one svoje jekavske likove koji pripadaju njegovoj naravi i nekadašnjoj njegovoj praksi, a i današnjem govoru." (Babić, 2001.)

Ova izjava zanimljiva je s nekoliko aspekata. Iz dosadašnjeg izlaganja jasno je da je značenje riječi "donedavno" kad je ona povezana s hrvatskom pravopisnom tradicijom relativno i neprecizno, a kako se za neka rješenja koja sada nastoji ukinuti Babić zalagao još 1990. (jer iako je to izdanje pravopisa bilo pretisak iz 1971. nikakvi ispravci u tom smislu nisu istaknuti ili barem naznačeni za sljedeća izdanja) proizlazi da je i on sam u tom "rashvaćivanju" imao udjela, a donedavno bi značilo deset godina, što s prekidom hrvatske pravopisne tradicije 1960., koja se često ističe, nema nikakve veze.

Osim toga, opet se inzistira na konstrukciji da se stvarima treba dati ono mjesto koje bi imale da nije bilo nikakve intervencije. Kao što je već istaknuto, tih promjena je bilo, ostavile su utjecaj i ne mogu se ignorirati. Kada se govori o očuvanju što većeg broja osobina hrvatskog jezika, zaboravlja se da se hrvatski jezik razvija u dijakroniji i da je njegova kristalizacija nemoguća, pa su tako i njegovi oblici promjenljivi, što je ionako očito iz dosadašnjeg njegovog povijesnog razvoja. To je, uostalom, dobro ilustrirano u knjizi Milana Mogušša "Povijest hrvatskoga književnoga jezika" komparativnom analizom jezika jedne pjesme iz 14. stoljeća i njenog "prijevoda" na suvremeni hrvatski jezik. Na kraju krajeva, prve dvije rečenice te knjige glase: *Sve što ima oblik podložno je promjeni. Zato je razumljivo da se i jezik mijenja.* (Moguš, 1995:8) Druga je stvar koliko te promjene moraju korelirati s aktualnim društvenopolitičkim konjunkturama.

Nadalje, ako jekavski likovi pripadaju "današnjem govoru", ima smisla postaviti pitanje kakav je to onda bio "nekadašnji govor" i kakav je njegov odnos prema hrvatskoj pravopisnoj praksi kojoj se teži i koja je također "nekadašnja". Znači li to da nekadašnji govor nije bio u skladu s nekadašnjom pravopisnom tradicijom (koja je tada bila norma) i da je konstanta pravopisne norme da bude u raskoraku s govorom? To je u svakom slučaju zanimljiva konstrukcija, ali u njenu održivost teško bismo ikoga mogli uvjeriti.

Osim toga, ako je 1960. "Novosadskim dogovorom" prekinuta hrvatska pravopisna tradicija, to se može odnositi samo na Boranićev pravopis, koji ja tada bio na snazi. Kao što se vidi iz otprije iznesenog, taj je pravopis dva puta bio uklanjan iz ideoloških razloga, a od njegovog prvog izdanja do 1960. proteklo je četrdesetak godina, uz dva prekida, tako da se ne može govoriti o nekom koherentnom periodu konstantne upotrebe jedne norme. Uza sve to, ni taj pravopis ne sadrži sva novouvedena rješenja već samo dio njih. I, na kraju krajeva, na istu tradiciju i Boranića se pozivalo i 1971., kad je izašlo prvo izdanje, a rezultat je u spornim točkama bio dijametralno suprotan!?

Prije bismo mogli zaključiti da je ključna riječ u ovom kratkom pasusu “rashvaćivanje” i da bi se tim pojmom koji je sasvim nov i originalan doprinos jezikoslovnoj terminologiji trebalo pobliže zabaviti. Akademik Babić u svojim je radovima tokom devedesetih često zastupao naglašeni jezični purizam, čija je jedna crta i uvođenje neologizama, a princip te prakse Babić opisuje sljedećim riječima: “Kad ja prilazim takvim problemima, ciljам znatno više od pojedinačnoga rješenja. Moji takvi poticaji imaju bar četiri razloga, prvi, borim se protiv duhovne lijenosti jer je ona potrica jezične kulture, drugo, nastojim da se razvije dobar hrvatski jezični osjećaj, koji olako ne prihvaća svaku novu tuđicu, treće, potičem u čitatelja da ispituju i razvijaju hrvatske tvorbene mogućnosti i četvrto, tako se razvija osjećaj za prihvaćanje dobrih hrvatskih novotvorenica.” (Babić, 1998:78) Za ilustraciju takvog načina rada dobar primjer je njegovo uvođenje novog termina za riječ “bookmark” ili “Lesezeichen”. “Sad je samo potrebno da se odlučimo za jedan. Ja bih u najuži izbor stavio tri riječi: dočitnica, straničnik i štionik. A vi?” (Babić, 1998:79) Ovakvo uvođenje arhaizama koji su odavno izašli iz upotrebe (jer da nisu, Babić ih ne bi tražio po starim zapisima, već bi se odlučio za jednu od eventualnih već rabljenih varijanti) teško se može opravdati kao potrebno, a “najuži izbor” sugerira nekakav žiri koji sjedi na jezikoslovnom Olimpu i bira dobre hrvatske novotvorenice (ili reaffirmira arhaizme). Tko bi trebao sjediti u takvom žiriju i zašto bi on bio relevantniji od jezične prakse teško je pogoditi, ali ovdje je očit argument u korist prigovora o kabinetskom karakteru Babićevih promjena. Uostalom, tvorbene mogućnosti hrvatskog jezika prije bi trebali propitivati književnici, nego pisci pravopisa. I koji je kriterij za “dobru” hrvatsku novotvorenicu?

Hrvatski jezik u zadnjih deset godina doživio je poplavu neologizama, povremeno i s grotesknim rezultatima tipa “vrtolet”, što je povezano s težnjom k “čistijem” hrvatskom jeziku s posebnim naglaskom na distinkciju prema srpskom, a radikalniji primjer uvođenja novog leksičkog materijala na taj način moglo se uočiti za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, kada su uvedene najradikalnije promjene u pravopisnoj normi. Naravno, ovdje ne treba stigmatizirati autore “Hrvatskog pravopisa” jer je takav pristup jeziku bio protežiran sa znatno viših instanci³ i bio je širih razmjera, a razlozi za takvu praksu vidljivi su iz sljedećeg pasusa.

Ukoliko se, prema Martinetu, jezik shvati kao institucija koja je rezultat života u društvu (Martinet, 1982.) može se pratiti društvene utjecaje na hrvatski jezik (kao konkretan jezik) tokom devedesetih, a takvom praćenju pomaže okolnost da se radi o periodu značajnih društvenih promjena i konzekventno tome i novih utjecaja koji su se u tom jeziku značajno odrazili pri čemu je kao važan faktor preoblikovanja u skladu s novim distingvirajućim težnjama bio pritisak u smjeru razlikovanja jezika s jedne strane od, prije, svega srpskog, a s druge od engleskog. Ovaj zanimljiv trend mogao bi biti predmet posebnog istraživanja i rasprava o njemu prelazi gabarite ovog članka, ali svakako treba obratiti pažnju na dva aspekta.

S jedne strane, “rashvaćenje” jezika očituje se srpskim utjecajem i zbog toga je nužno (s aspekta “pohrvaćenja”, kao pretpostavljenog procesa suprotnog “rashvaćenju”) jezik iščistiti od leksičkih i inih utjecaja, upravo obrnuto od onog što je pokušao nametnuti “Novosadski pravopis”, a jedan od tih načina je i uvođenje “jekavskih” oblika, iako oni nisu potvrđeni kroz hrvatsku pravopisnu tradiciju toliko uvjerljivo kao što to tvrdi Babić. Ako je “Novosadski pravopis” predstavljao krajnost u unitarističkoj tendenciji zbližavanja hrvatskog i srpskog, čini se da “Hrvatski pravopis” predstavlja upravo onu drugu krajnost, koja negira bliskost ta dva jezika ukidajući neke uvriježene zajedničke oblike. Takav ekstremni pristup 1960. nije polučio efekt kakav mu je bio namijenjen, a iz reakcija na novi pravopis i sadašnje prakse u pisanoj komunikaciji čini se da ni ekstremne težnje u drugom smjeru nisu naišle na podršku i upitna je njihova održivost.

Sklonost neologizmima javlja se i u drugom području na kojem jeziku prijete “rashvaćenje”, a to je rastući broj prije svega engleskih termina koji u naš jezik ulaze sve bržim razvojem tehnologije i informatizacije. Veći protok informacija uvjetuje i dinamičnije mijenjanje terminologije, pri čemu se adekvatni hrvatski izrazi za mnoge strane riječi ne traže jer ih struka koja ih koristi ne smatra potrebnim. U današnjim uvjetima teško je očekivati da je opet moguće napraviti ono što je pošlo za rukom Bogoslavu Šuleku u prošlom stoljeću, kada je uveo mnoge neologizme koji se i danas koriste,

³ Kao ilustracija može se navesti primjer da je bivši hrvatski predsjednik inzistirao na tome da se u tenisku terminologiju umjesto “tie breaka” uvede “pripetavanje”, termin preuzet iz Sinjske alke. Ova “katahreza” se danas praktički više ne koristi, ali pokazuje koliko težnja za “pohrvaćivanjem” može biti razgranata.

jer je očito da tadašnja znanost i općenito prostor komunikacije nisu bili toliko partikularizirani kao danas, a dinamika promjene je bila slabija. Ukoliko Babić u takvim slučajevima uistinu ne teži pojedinačnim rješenjima nego načelnom rješavanju cijele problematike, pitanje je koliko ima smisla uvoditi neologizme za većinu novih pojmova, pogotovo ako su oni potrebni uskom i specijaliziranom broju ljudi. Takvo uvođenje nove terminologije nužno bi zahtijevalo dobre poznavatelje istovremeno i jezikoslovlja i dotične struke, što je teško izvedivo, a u krajnjoj liniji potpuno "pohrvaćenje" terminologije bi značilo i izolaciju od pripadnika drugih znanstvenih zajednica. Ovo je samo jedan problem vezan uz takvu purističku tendenciju, ali za detaljnije sagledavanje ovog problema opet bi bila potrebna temeljitija istraživanja koja su preopširna za ono čime se bavi ovaj članak.

Iako su ova posljednja razmatranja nešto udaljenija od pravopisne problematike, bilo je nužno ukazati na širi društvenopolitički kontekst, a taj nužno uključuje i društveni utjecaj na jezik. Kako je na početku istaknuto, cijeli problem razlika između dvije verzije pravopisa nije vezan uz neka bitna jezikoslovna načela jer se oni razlikuju u pristupima tek pojedinim problemima i kad bi se radilo o čisto stručno sporu njegov status bio bi bitno drugačiji, vezan uz stručne rasprave i jezikoslovne časopise. Kako je cijela problematika dobila neke sasvim konkretne političke konotacije, bilo je potrebno razmotriti i tu razinu, pri čemu se posebno interesantnim pokazao pristup akademika Stjepana Babića.

ZAKLJUČAK

Polemika oko problematike hrvatskoga pravopisa uključivala je i političku dimenziju, koja se cijelo vrijeme implicitno provlačila, a nerijetko i dominirala. Ako je tako, onda je nužno cijeli problem sagledati iz šire društvenopolitičke perspektive. Jezik je, kao jedna od ljudskih institucija, a pogotovo kao ona koja znači simbol nacionalne i kulturne identifikacije, koja je u Hrvatskoj u periodu devedesetih bila *conditio sine qua non*, bio podložan značajnim promjenama. Društvene okolnosti izvršile su pritisak na govor i diskurs koji su, prema Bahtinu, dijalogijski i polifoni i u njima se odražavaju razna stajališta, vrijednosti i perspektive pa je tako došlo do prodiranja novih elemenata. Pritisak se očitovao u prvom redu na leksičkom planu, uvođenjem arhaizama, neologizama i katahresa, tj. onih leksičkih oblika koji su ili bili napušteni ili su uvedeni kao novi, ali u svakom slučaju predstavljaju značajnu kvalitativnu promjenu. Pravopisne polemike u tom kontekstu ne daju plodno tlo za sagledavanje takvih procesa, jer su razlike između dvije verzije pravopisa (Babić - Finka - Moguš i Anić - Silić) zapravo neznatne i razlikuju se u premalom opsegu da bi se mogli smatrati značajno suprotstavljenima. Iako je jezik, kao što je pokazano, neodvojivo vezan uz društvene i političke promjene, problem pravopisa i normiranja književnoga jezika moguće je riješiti jedino eliminacijom političkih elemenata i koncentracijom isključivo na sporna mjesta dvaju verzija pravopisa, jer se ne radi o fundamentalnom sukobu nepomirljivih načela kao što su to, recimo etimološko i fonološko, nego o varijacijama maloga opsega nepotrebno obavijenih političkom maglom. U tom smislu možda je najprihvatljivije rješenje izrada pravopisa koji bi bio maksimalno korespondentan s rješenjima koja su prihvaćena u široj javnosti, jer bi se time osigurala njegova najveća prihvatljivost.

Literatura

- Anić, Vladimir; Silić, Josip (1986) *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Sveučilišna naklada "Liber"
- Babić, Stjepan et alii (1990) *Hrvatski pravopis (1. izdanje)*. Zagreb: Školska knjiga
- Babić, Stjepan et alii (2000) *Hrvatski pravopis (5. izdanje)*. Zagreb: Školska knjiga
- Babić, Stjepan et alii (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU
- Babić, Stjepan (1998) *Hrvatske zamjene za bookmark(er) ili Lesezeichen*. Jezik 46(2); 77-79
- Babić, Stjepan "Silić nema petlje za stručne rasprave". Večernji list, 27. 2. 2001.
- Babić, Stjepan "Pročitajte, pa onda sudite". Jutarnji list, 27. siječnja 2001; preneseno u: Zarez, 15. 2. 2001.
- Barić, Eugenija et alii (1997) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga

- Jonke, Ljudevit (1964) *Književni jezik u teoriji i praksi*. Zagreb: Znanje
- Jovanović, Neven "Prisiljena tradicija" *Zarez*, 15. 2. 2001.
- Jovanović, Neven, "Budućnost prafopisza: Pogled u unatrasni unapried", *Zarez*, 15. 2. 2001.
- Martinet, Andre (1982) *Osnove opće lingvistike*. Zagreb: GZH
- Miščević, Nenad (1981) *Filozofija jezika*. Zagreb: Naprijed
- Moguš, Milan (1995) *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Globus
- Opačić, Nives *Pravopisi*. *Vijenac*, 22. 2. 2001.
- Radovanović, Milorad (1979) *Sociolingvistika*. Beograd: BIGZ
- Silić, Josip *Pravopis ne propisuje*. *Jutarnji list*, 27.1. 2001; preneseno u: *Zarez*, 15. 2. 2000.
- Šimundić, Mate (1994) *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskomu jeziku*. Zagreb: Barka
- Škiljan, Dubravko "Vlast i pravopis" *Jutarnji list*, 9.2. 2001.

ORTHOGRAPHY IN DISCREPANCY

Sven Marčelić

Summary

Controversies concerning Croatian orthography are not based on any fundamental scientific debate. Its intensities show broader process which took place inside the Croatian language, and which is connected with the new social and political circumstances. Language as an institution and the symbol of identification is subject to change, and is especially sensitive to social influences. The Croatian language shows that very well because the political influences on its orthography are evident throughout the history, and the present condition is just a consequence of a language process. Croatian orthographical tradition is inconsistent and this inconsistency can be seen in the works of author that refer to it as the rule.

Key words: *institution of language, orthography, orthographical tradition, "decroatization" of language*